

GRAMMATIKA READER

Wolter Jetten

Ynhâld

Digitaal snel bij een hoofdstuk kunnen?

Klik op de betreffende titel

Dat bin ik (dit ben ik)	3
Stavering en útspraak (spelling en uitspraak)	4
It telwurd (telwoord)	5
It rangtelwurd (het rangtelwoord)	6
De fraachwurden (vraagwoorden)	7
Hoe let is it? (Hoe laat is het?)	9
Dagen fan 'e wike (de dagen van de week)	12
De moannen en jiertiden (de maanden en jaargetijden).....	13
Persoanlik foarnamwurd (persoonlijk voornaamwoord)	15
Hawwe, wêze, wurde	16
Swakke tiidwurden (zwakke werkwoorden)	21
Unregelmjittige tiidwurden (onregelmatige werkwoorden)	26
Besitlike foarnamwurden (bezzittelijke voornaamwoorden).....	27
Eigenskipswurden (bijvoeglijke naamwoorden).....	29
Bynwurden (voegwoorden)	31
Wurdlist (om sels te meitsjen)	32
Praktyske ynternetsiden mei oefeningen foar studinten en dosinten	33
Wurdlisten neffens tema	34

Dat bin ik (dit ben ik)

Foarnamme: _____

Achternamme: _____

Leeftyd: _____

Adres: _____

Berteplak: _____

Nasjonaliteit: _____

Broers/sussen: ja/nee _____

Lingte: _____

Hierkleur: _____

Kleur eagen: _____

Favorite iten: _____

Favorite kleur: _____

Favorite sport: _____

Favorite muzyk: _____

Hobby's: _____

_____

_____

Beropswinsk(en): _____

Stavingering en útspraak (spelling en uitspraak)

A B C D E F G H I J K
 L M N O P Q R S T U V
 W X Y Z

C komt alleen in de combinatie ch voor.
 Q en X worden in het Fries niet geschreven

In namen van personen en topografische begrippen worden de C, Q, en X wel geschreven.

G aan het begin van een woord spreek je deze letter uit als 'ghee'

Aksinttekens (accenttekens)

â, ê, ô, û, ú

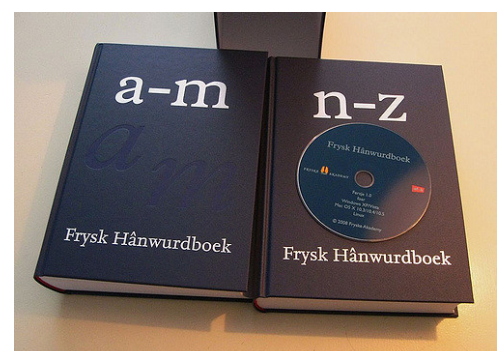
â en ô zoals de 'a' in het Engelse woord 'water'
 û zoals de 'oe' in het Nederlandse woord 'goed'
 ê zoals de 'ai' in het Nederlandse woord 'militair'
 ú staat gelijk aan de klank 'uu' in het Nederlandse woord 'uur'

Brekking (breking)

Het Fries heeft vier tweeklanken (ie, oe, ea, oa) waarmee iets gekk aan de hand is. Als het woord waarin ze voorkomen langer wordt gemaakt, veranderen ze soms in andere tweeklanken. Dat verschijnsel noemen we *breking*.

	vertaling	meervoud	uitspraak
stien	steen	stiennen	stjinnen
stoel	stoel	stuollen	stwollen
beam	boom	beammen	bjemmen
doar	deur	doarren	dwarren

Alleen de spelling van oe verandert bij breking in de lettercombinatie uo!

It telwurd (telwoord)

1	ien	11	alve	30	tritich
2	twā	12	tolve	40	fjirtich
3	trije	13	tretjin	50	fyftich
4	fjouwer	14	fjirtjin	60	sechtich
5	fiif	15	fyftjin	70	santich
6	seis	16	sechtjin	80	tachtich
7	sân	17	santjin	90	njoggentich
8	acht	18	achtjin	100	hûndert
9	njoggen	19	njoggentjin		
10	tsien	20	tweintich		
21	ienentweintich			31	ienentritich
22	twāentweintich			32	twāentritich
23	trijeentweintich			33	trijeentritich

Let op!

seis wordt **sechtjin** (i.p.v. seistjin)

110	hûnderttsien
200	twahûndert
220	twahûndertweintich
366	trijehûndertseisensechtich
1000	tûzen
6666	seisensechtichtûzenseisensechtich

1 000 000	ien miljoen
1 000 000 000	ien miljard

6 - 16 - 60	seis	sechtjin	sechtich
7 - 17 - 70	sân	santjin	santich
3 - 13 - 30	trije	tretjin	tritich

Útspraak (uitspraak)

1. Neam dyn adres en dyn telefoannûmer.
2. Hoe âld binne dyn âlden, broers/sussen en húsdieren?
3. Hoefolle pear skuon hasto?
4. Hoefolle foto's hasto op dyn telefoon?

It rangtelwurd (het rangtelwoord)

1.	earste	11.	alfde	30.	tritichste
2.	twadde	12.	tofde	40.	fjirtichste
3.	trede	13.	tretjinde	50.	fyftichste
4.	fjirde	14.	fjirtjinde	60.	sechtichste
5.	fyfte	15.	fyftjinde	70.	santichste
6.	sechte	16.	sechtjinde	80.	tachtichste
7.	sânde	17.	santjinde	90.	njoggentichste
8.	achtste	18.	achtjinde	100.	hûndertste
9.	njoggende	19.	njoggentjinde		
10.	tsiende	20.	tweintichste		
21.	ienentweintichste	31.	ienentritichste		
22.	twaentweintichste	32.	twaentritichste		
23.	trijeentweintichste	33.	trijeentritichste		
100	hûndertste				
1000	tûzenste				

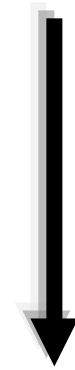

De fraachwurden (vraagwoorden)

wannear?	wanneer?
wat?	wat?
welke/hokker?	welke?
hoe (folle/faak)?	hoe (veel/vaak)?
wêrom?	waarom?
wêr?	waar?
wa?	wie?

Wannear begjint it programma?
Wat yt Tjerk moarns?
Welke skuon fynsto it moaiste?
Hoefolle kostet de broek?
Hoe âld bisto?
Wêrom hasto sa lake?
Wêr is dizze skoalle?
Wa hat hjoed syn jierdei?

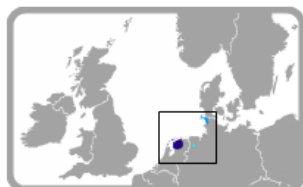
It Frysk taalgebiet

Oefenje mar – vul het juiste vraagwoord in

- _____ âld is dyn beppe?
- _____ is de strjitte?
- _____ fruit keapesto yn 'e wike?
- _____ bisto net kommen?
- _____ telefoannûmer hat dyn freon?
- _____ faak giesto nei de bioskoop?
- _____ is der op skoalle bard?
- _____ let is it?
- _____ blommen keapesto foar him?
- _____ kin ik de auto fine?
- _____ komt de bus?

- Westlauwersk Frysk
- Sealterfrysk
- Noardfrysk

Sinnen foar op it wurk

1. _____ wolle jo sitte, binnen of bûten?
2. _____ kinne wy jo ferwachtsje?
3. _____ kin ik foar jim dwaan?
4. _____ hawwe jo ús fûn?
5. _____ hawwe jo de bestelling noch net levere?
6. _____ fan jim beiden is mefrou de Boer?
7. _____ duorret jo reis?
8. _____ komt jo frou?
9. _____ keamer hat jo foarkar?
10. _____ tee hienen jo besteld?

Hoe let is it? (Hoe laat is het?)

It is tolve oere.

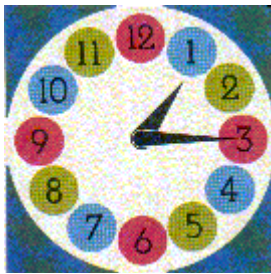
It is alve oere.

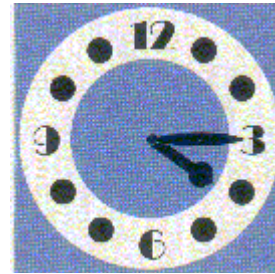
It is tsien oere.

It is twa oere.

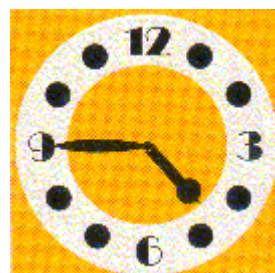
It is in kertier oer ienen.

It is in kertier oer fjouweren.

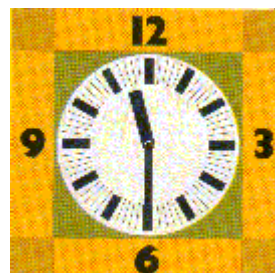
It is in kertier foar ienen.

It is in kertier foar fiven.

It is healwei ienen.

It is healwei tolven.

Hoe let is it?

It is ien oere.

kertier foar/nei
healwei

= kwartier voor/na
= half

Ien **oere** hat sechtich **minuten** en ien **minút** hat sechtich **sekonden**.

Let op!

Het Friese telwoord krijgt in deze gevallen de toevoeging **en**:

It is in kertier oer fjouwer**en**
It is in kertier foar tol**ven**
It is healwei ien**en**

het kwart over vier
het is kwart voor twaalf
het is half één

- 6:00 Uhr - It is seis oere.
- 6:05 Uhr - It is fiif oer seizen (fiif minuten nei seizen)
- 6:15 Uhr - It is in kertier oer seizen.
- 6:20 Uhr - It is tweintich (minute) oer seizen.
- 6:25 Uhr - It is fiif foar healwei sân**en**.
- 6:30 Uhr - It is healwei sân**en**.
- 6:35 Uhr - It is fiif (minuten) oer healwei sân**en**
- 6:40 Uhr - It is tweintich foar sân**en**.
- 6:45 Uhr - It is in kertier foar sân**en**.
- 6:50 Uhr - It is tsien (minute) foar sân**en**.
- 7:00 Uhr - It is sân oere.

Hoe let is it?

Skriuw de kloktiden yn wurden folút.

1. 1:10 oere _____
2. 1:20 oere _____
3. 4:05 oere _____
4. 13:10 oere _____
5. 7:30 oere _____
6. 9:30 oere _____
7. 16:30 oere _____
- 8 1:50 oere _____
9. 2:40 oere _____
10. 14:55 oere _____
11. 21:50 oere _____
12. 1:15 oere _____
13. 6:15 oere _____
14. 14:15 oere _____
15. 24:00 oere _____

Hjoed is it moandei, **moarn** is it tiisdei en **oaremoarn** is it woansdei.

Earjuster wie it sneon, **juster** wie it snein en **hjoed** is it moandei.

Set de fetdrukte wurden oer

- vandaag _____
- morgen _____
- gisteren _____
- eergisteren _____
- overmorgen _____

Dagen fan 'e wike (de dagen van de week)

de wykdagen

1 moandei

2 tiisdei

3 woansdei

4 tongersdei

5 freed

6 sneon

7 snein

De dagen van de week zijn: Moandei, tiisdei, woansdei, tongersdei, freed, sneon en snein.

Let op!

Alleen in het oosten van de provincie Fryslân hoor je naast 'sneon' ook 'saterdei' (uitspraak: *saterje*).

De moannen en jiertiden (de maanden en jaargetijden)

Hjerst
gesellich nei it bosk
kastanjes sykje
jûns earder donker
LEARZEN OAN
rein & donkere wolken
mei in tekkentsje op de bank

Gewoon te gek

WINTER
waarme sjokolademolke
mûts op moffen oan
reade noas
kearskes oan
hoopje op in alvestêdetocht
reedride

gewoon te gek

maitiid
aaisikerstiid
earste terraske pakke
sjongende fûgeltsjes
GENIETSJE FAN DE EARSTE SINNESTRIELEN
griene bledsjes
BLOMMEN

Gewoon te gek

simmer
lekkere kâlde ijsko
bleate fuotten
lang bûten sitte
BOATSJE FARE
yn it himt derfoar
goed ynsmare

Gewoon te gek

hjerst
winter
maitiid
simmer

herfst
winter
lente
zomer

ien dei
ien nacht
ien wike
ien moanne
ien jier

twa dagen
twa nachten
twa wiken
twa moannen
twa jierren

Persoanlik foarnamwurd (persoonlijk voornaamwoord)

Onderwerpsvorm	Voorwerpsvorm	Nederlands
ik	my	Ik
do	dy	Jij
hy / sy / it	him / har / it	hij / zij / het
wy	ús	wij
jim	jim	jullie
sy	har(ren)	zij (meervoud)
jo	jo	u

Oefenje mar

1. _____ sit yn 'e tún. (ik, onderwerpsvorm)
2. _____ binne thús. (jullie, onderwerpsvorm)
3. Ik haw _____ belle (jij, voorwerpsvorm)
4. De film hat _____ goed foldien. (hij, voorwerpsvorm)
5. Wat kin ik foar _____ dwaan? (u, voorwerpsvorm)
6. Kin ik _____ helpe? (u, voorwerpsvorm)
7. Wy betankje _____ foar de moaie blommen. (u, voorwerpsvorm)
8. Sy hat jierdei en dêrom lokwinskje wy _____. (zij, voorwerpsvorm)
9. Sûnder _____ hie ik it net oprêden. (hij, voorwerpsvorm)
10. Ik gean graach mei _____ op fakânsje. (jij, voorwerpsvorm)
11. Juster hawwe _____ gjin húswurk makke. (zij (mv), onderwerpsvorm)
12. Wannear hawwe _____ skoft? (wij, onderwerpsvorm)
13. Hoe let is _____? (het, onderwerpsvorm)
14. Wy hawwe in moaie keamer foar _____ frijholden. (u, voorwerpsvorm)
15. Wy hawwe lang op _____ wachte. (jullie, voorwerpsvorm)

Hawwe, wêze, wurde

hawwe - hebben

ik heb	-	ik ha(w)	
jij hebt	-	do hast	
hij, zij, het heeft	-	hy, sy, it hat	
wij hebben	-	wy hawwe	
jullie hebben	-	jim hawwe	
zij hebben	-	sy hawwe	
U heeft	-	jo hawwe	(beleefdheidsvorm)

Oefenje mar

1. Ik _____ hjoed Frysk.
2. Us heit (hij) _____ in âlde auto.
3. _____ do in nije broek?
4. Wy _____ in nije learares.
5. Piter en Marije _____ twa bern.
6. De bern _____ wille.
7. Femke _____ hjoed har jierdei.
8. Jim _____ fakânsje.
9. It bern _____ in tekening makke.
10. Menear de Jong, _____ jo noch tiid?
11. _____ jo noch in frije keamer?
12. Do _____ post.
13. Ik _____ in protte wurk.
14. Dat _____ ik al dien.
15. It spyt my, do _____ noch in oefening.

wêze - zijn

ik ben	-	ik bin
jij bent	-	do bist
hij, zij, het is	-	hy, sy, it is
wij zijn	-	wy binne
jullie zijn	-	jim binne
zij zijn	-	sy binne
U bent	-	jo binne

Oefenje mar

1. Ik _____ 13 jier.
2. Hoe âld _____ do?
3. Wy _____ hjoed allinnich.
4. De bern _____ op skoalle.
5. Wy _____ mei twa persoanen, myn frou en ik.
6. Jim _____ hjir foar it earst?
7. De bus _____ oankommen.
8. Wolter en Piter _____ binne yn it stadion.
9. Mirjam _____ fallen.
10. Hy _____ by de toskedokter.
11. De tiid _____ alve oere.
12. Hindrik _____ te let foar it iten.
13. De mem _____ thús.
14. Ik _____ wurch.
15. De frou _____ hiel ryk.

IK DY

wurde – worden

ik word	-	ik wurd
jij wordt	-	do wurdst
hij, zij, het wordt	-	hy, sy, it wurdt
wij worden	-	wy wurde
jullie worden	-	jim wurde
zij worden	-	sy wurde
U wordt	-	jo wurde

Oefenje mar

1. Oare wike _____ ik 14 jier.
2. Do _____ der ek in bytsje gek fan.
3. It bern _____ bedoarn troch syn heit en mem.
4. Heit en mem _____ ek net jonger.
5. Wy _____ net mear kampioen.
6. De skoalbern _____ te leaf behannele.
7. Moat mefrou Triemstra earst lulk _____ ?
8. Do _____ net better fan allinnich mar kompjûterjen.
9. Hy _____ aansen lulk.
10. Jim _____ noch in kear bekend!
11. Menear Hoekstra, jo _____ dochs net siik fan safolle taart?
12. It hynder _____ werombrocht nei de pleats.
13. Us beppe _____ 67 jier.
14. Oars _____ se noch âld!
15. Hjoed _____ wy skriuwkampioen.

sille – zullen, gaan

ik zal	-	ik sil
jij zult	-	do silst
hij, zij, het zal	-	hy, sy, it sil
wij zullen	-	wy sille
jullie zullen	-	jim sille
zij zullen	-	sy sille
U zal	-	jo sille

Oefenje mar

1. Oare wike _____ ik nei it festival.
2. Do _____ net mear sa raze.
3. It bern _____ healwei seizen nei hûs ta.
4. Heit en mem _____ jûn nei de bioskoop.
5. Wy _____ dat net mear dwaan.
6. De skoalbern _____ mei in nij projekt begjinne.
7. _____ mefrou Triemstra dêr wat fan sizze?
8. Do _____ it gelok wol fine.
9. Hy _____ sil moarn wer oan it wurk.
10. Jim _____ noch wol in kear fan my hearre!
11. Menear Hoekstra, _____ jo net in kear op bêd?
12. Gjûn mins _____ noch op dat hynder ride.
13. Us beppe _____ taart foar ús bakke.
14. Se _____ mei de hiele famylje nei Frankryk.
15. It _____ waarm wurde yn Dútslân.

Oefensinnen / oefenzinnen

1. Wat (heb) _____ do juster dien?
2. Wêrom (word) _____ do altyd sa gau bliid?
3. Jim (zijn) _____ dochs gjin bern mear!
4. Menear Hammersma (is) _____ dosint Frysk.
5. Nynke (heeft) _____ in lytse kat krigen.
6. Jim (gaan/zullen) _____ beppe ek noch opsykje?
7. Do (bent) _____ Sjoerd en ik (ben) _____ Piter.
8. Ik (word) _____ net gau lulk, mar hjoed (wordt) _____ it my tefolle.
9. Jim (hebben) _____ dat mar bêst dien.
10. Menear Vrolijk, jo (bent) _____ net sa freonlik.
11. It echtpear (heeft) _____ 5 bern.
12. (Is) _____ de keamer noch frij?
13. De keamer (heeft) _____ in bad, dûs en toilet.
14. (hebben) _____ jim in brief krigen?
15. Jim (zullen) _____ hjoed myn brief krije.

Swakke tiidwurden (zwakke werkwoorden)

Het Fries heeft twee groepen van regelmatige werkwoorden. Een groep op -je en een groep op -e.

Notiid 1 -je (tegenwoordige tijd)

Het werkwoord wordt gevormd door **stam** en de juiste uitgang.

wenje

wen/je

	<i>tegenwoordige tijd</i>	<i>verleden tijd</i>	<i>voltooid deelwoord</i>
ik	wen - je	wen - ne	haw wen - ne
do	wen - nest	wen - nest	
hy/sy/it	wen - net	wen - net	
wy/jim/sy/jo	wen - je	wen - nen	

halen

hel/je

	<i>tegenwoordige tijd</i>	<i>verleden tijd</i>	<i>voltooid deelwoord</i>
ik	hel - je	hel - le	haw hel - le
do	hel - lest	hel - lest	
hy, sy, it	hel - et	hel - le	
wy/jim/sy/jo	hel - je	hel - len	

Oefensinnen (tegenwoordige tijd)

1. (oefenje) _____ do net genôch?
2. Der (hingje) _____ in foto mei in skip oan 'e muorre.
3. Jim (googelje) _____ mar nei dy ynformaasje.
4. Piter en Paul (reizgje) _____ nei Grikelân.
5. Tsjerk (studearje) _____ yn Grins.
6. (wenje) _____ do noch by jim heit en mem?
7. (timmerje) _____ hy in tûnhúske?
8. (betelje) _____ do de kosten?
9. Dizze man (fertsjinje) _____ in protte jild.
10. Douwe en Youssef, (helje) _____ jim ferve by de boumerk?
11. Wêrom (helje) _____ hy dat net by in goedkeapere winkel?
12. Wy (oefenje) _____ de tiidwurden.

Oefentabel

Frysk	Nederlands	Tegenw.tijd	Verleden tijd	Volt. deelw.
0. boarje	boren	ik boarje	ik boarre	ik haw boarre
1. sparje	sparen	ik	ik	ik
2. dûnsje	dansen	do	do	do
3. avensearje	haasten	hy	hy	hy
4. ferdjipje	verdiepen	wy	wy	wy
5. kuierje	wandelen	jo	jo	jo
6. hoopje	hopen	jim	jim	jim
7. ferklearje	verklaren	do	do	do
8. bylje	janken (v. dier)	hy	hy	hy
9. lykje	lijken	it	it	it
10. skûlje	schuilen	sy	sy	sy
12. fuorje	voeren	do	do	do
12. kjirmje	kermen	do	do	do
13. duorje	duren	it	it	it
14. traktearje	trakteren	wy	wy	wy
15. klopje	kloppen	jim	jim	jim

Notiid 2 -e (tegenwoordige tijd)

Het werkwoord wordt gevormd door **stam** en de juiste uitgang.

bakken

bak/ke

	<i>tegenwoordige tijd</i>	<i>verleden tijd</i>	<i>voltooid deelwoord</i>
ik	bak	bak -te	haw bak -t
do	bak -st	bak -test	
hy/sy/it	bak -t	bak -te	
wy/jim/sy/jo	bak -ke	bak -ten	

vangen

hein

	<i>tegenwoordige tijd</i>	<i>verleden tijd</i>	<i>voltooid deelwoord</i>
ik	hein	hein -de	haw hein -d
do	hein -st	hein -dest	
hy, sy, it	hein -t	hein -de	
wy/jim/sy/jo	hein -e	hein -den	

De uitgangen in de verleden tijd worden voorafgegegaan door een t of d.

Oefensinnen (tegenwoordige tijd)

1. Do (tille) _____ dat omheech?
2. Do (strûpe) _____ it knyn hjoed noch?
3. Wy (hearre) _____ de tiidwurden.
4. Kin sy de bal wol (heine) _____?
5. Tsjerk (kapt) _____ hjoed noch de beam om.
6. Dan (ferstjoere) _____ ik de brief dêr wol hinne.
7. (telle) _____ hy de stjerren?
8. Sytze en Sjoerd (hearre) _____ in fûgel.
9. Dizze sportklup (pakke) _____ dit jier de beker.
10. Bouke en Wietze, jim (mist) _____ de les!
11. Dêr (groeie) _____ krekt fan.
12. Hy (skoppe) _____ nei syn teamgenoat.

Oefentabel

Frysk	Nederlands	Tegenw.tijd	Verleden tijd	Volt. deelw.
0. pakke	pakken	do pakst	do paktest	do hast pakt
1. fersiere	versieren	hy	hy	hy
2. kappe	kappen	jo	jo	jo
3. skreppe	ijverig werken	ik	ik	ik
4. sile	zeilen	wy	wy	wy
5. misse	missen	do	do	do
6. telle	tellen	ik	ik	ik
7. stinne	tobben	hy	hy	hy
8. hearre	horen/luisteren	jim	jim	jim
9. groeie	groeien	wy	wy	wy
10. strûpe	stropen	do	do	do
11. skoppe	schoppen	hy	hy	hy
12. tille	tillen	ik	ik	ik
13. stjoere	sturen	hy	hy	hy
14. bouwe	bouwen	do	do	do
15. leauwe	geloven	ik	ik	ik

Kun je in deze tabel de regels voor de t- en d-vormen ontdekken?

It mulwurd (het voltooid deelwoord)

Als je iets in de verleden tijd wilt zeggen (dus iets wat al gebeurd is) dan kun je dat op twee manieren doen.

Je kunt zeggen: 1. Gisteren **was** ik in Amsterdam.
of: 2. Gisteren **ben** ik in Amsterdam **geweest**.

Bij zin 1 gebruik je de onvoltooid verleden tijd (o.v.t.) en bij zin 2 gebruik je de voltooid tegenwoordige tijd (v.t.t.). Zoals je al aan de naam kunt zien, heb je bij de v.t.t. (dus zin 2) het **voltooid deelwoord** nodig. In onze voorbeeldzin is dat: **geweest**.

Om dus de v.t.t. te kunnen gebruiken hebben wij twee delen nodig.

Deel 1:   een vorm van 'hebben' of 'zijn' (jij hebt / ik ben...)
Deel 2:   het voltooid deelwoord.

Hetzelfde geldt ook voor het Fries. Ook hier heb je

Diel 1:   **in foarm fan 'hawwe' of 'wêze'**
Diel 2:   **it mulwurd (= voltooid deelwoord)**   nodig.

In het Nederlands wordt het voltooid deelwoord meestal gevormd met ge- voor het werkwoord en -en, -d of -t erachter: 'Ik heb **gewerkt**', 'ik heb de trui **gevonden**', 'het vuur heeft **gebrand**' of 'we hebben naar het boek **gezocht**'.

In het Fries komt ge- er maar in een enkel geval bij.

Nederlands: Ik heb **gewerkt**.   Heb ik jou toen in Parijs **gezien**?
Fries: Ik haw wurke.   Haw ik dy doe yn Parys sjoen?

Nederlands: Wij zijn daar **geweest**.   Heb jij in Berlijn **gewoond**?
Fries: Wy hawwe dêr west.   Hasto yn Berlyn wenne?

Nederlands: Zij heeft dat **geregeld**.   Wij hebben het brood **gevonden**.
Fries: Sy hat dat regele.   Wy hawwe de bôle fûn.

Nederlands: Twee bier **gehaald**.   Jullie hebben zo goed **gezocht**.
Fries: Twa bier helle.   Jim hawwe sa goed socht.

Unregelmjittige tiidwurden (onregelmatige werkwoorden)

Alle werkwoorden die een andere buiging hebben als de regelmatige werkwoorden die op -je of -e uitgaan, noemen we onregelmatige werkwoorden.

De onregelmatigheid van Friese werkwoorden heeft gradaties. Zo is het werkwoord 'wêze' bijzonder onregelmatig, terwijl het werkwoord 'wurde' al veel minder regelmatig lijkt.

Hieronder staat een voorbeeld van het Fries werkwoord 'drinke'. De werkwoorden die *minder onregelmatig* zijn, volgen vaak dit patroon.

drinken

drinke

	<i>tegenwoordige tijd</i>	<i>verleden tijd</i>	<i>voltooid deelwoord</i>
ik	drink	dronk	haw dronken
do	drink -st	dronk -st	
hy, sy, it	drink -t	dronk	
wy/jim/sy/jo	drink -e	dronk -en	

Oefentabel

Voor deze opdracht gebruik je de bijlage 'Lijst met onregelmatige werkwoorden'.

Frysk	Nederlands	Tegenw.tijd	Verleden tijd	Volt. deelw.
0. hâlde	houden	ik hâld	ik hold	ik haw holden
1. bedjerre		do	do	do
2. begjinne		wy	wy	wy
3. bite		do	do	do
4. blinke		hy	hy	hy
5. drage		jim	jim	jim
6. dwaan		ik	ik	ik
7. feie		do	do	do

Frysk	Nederlands	Tegenw.tijd	Verleden tijd	Volt. deelw.
8. fleane		hy	hy	hy
9. glide		jim	jim	jim
10. hawwe		ik	ik	ik
11. jeie		hy	hy	hy
12. kenne		hy	hy	hy
13. klimme		wy	wy	wy
14. krije		ik	ik	ik
15. lêze		do	do	do
16. litte		jim	jim	jim
17. meie		hy	hy	hy
18. meitsje		do	do	do
19. priuwe		wy	wy	wy
20. riede		ik	ik	ik
21. roppe		hy	hy	hy
22. sjen		wy	wy	wy
23. skriuwe		jim	jim	jim
24. stean		do	do	do
25. wêze		ik	ik	ik

Besitlike foarnamwurden (bezittelijke voornaamwoorden)

myn	-	mijn
dyn	-	jouw
syn	-	zijn
har	-	haar (ev)
ús	-	ons, onze
jim	-	jullie
harren	-	hun (mv)
jo	-	uw

Oefensinnen

1. Dat is dochs net _____ heit? (haar).
2. _____ mem hat dy in brief skreaun. (jouw)
3. _____ sus hat in útnûging krigen. (zijn)
4. _____ âlden hawwe in moai hûs. (jouw)
5. Ik tink net dat _____ broer komt. (jullie)
6. Wêrom giet _____ har sus net mei nei de bioskoop?(haar)
7. _____ heit wie lêsten fierljepkampioen. (onze)
8. De âldman is _____ pake? (uw)
9. Hat _____ sus in freon? (jouw)
10. It boek is fan _____ harren learares. (hun)
11. Hawwe _____ al _____ keamer sjoen? (u, uw)
12. _____ kinne hjir wol sitte. (u)
13. Stiet _____ auto op it parkeerplak foar it hotel? (uw)
14. Wy jouwe _____ graach ekstra ynformaasje. (u)
15. Is dat _____ auto? (jouw)

Eigenskipswurden (bijvoeglijke naamwoorden)

Werkt zoals in het Nederlands:

zwaar	zwaarder	het zwaarst
swier	swierder	it swierst

De mooie stad, de stad is mooi.

De moaie stêd, de stêd is moai.

Marije is like grut as Susanne. Susanne is grutter as Femke. Femke is net de grutste.

In pear bysûnder foarmen

goed	better	bêst
folle	mear	meast
graach	leaver	leafst
fêst	fêster	meast fêst
farsk	farsker	meast farsk

Oefenje mar

Stellende trep	Nederlânsk	ferlykjende trep	fergrutsjende trep
1. min	min/slecht	_____	_____
2. mis	mis (verkeerd)	_____	_____
3. yngewikkeld	ingewikkeld	_____	_____
4. koart	kort	_____	_____
5. fyn	fijn (dun)	_____	_____
6. gaadlik	geschikt	_____	_____
7. faak	vaak	_____	_____
8. smoarch	vies/smerig	_____	_____
9. bedêst	bedeesd	_____	_____

Stellende trep	Nederlânsk	ferlykjende trep	fergrutsjende trep
10. kâld	koud	_____	_____
11. tsjuster	duister	_____	_____
12. fûl	vel/fanatiek	_____	_____
13. krûm	krom	_____	_____
14. fleurich	vrolijk	_____	_____
15. goed	goed	_____	_____
16. blau	blau	_____	_____
17. batsk	hoogmoedig	_____	_____
18. graach	graag	_____	_____
19. brún	bruin	_____	_____
20. ier	vroeg	_____	_____
21. foarútstribjend	vooruitstrevend	_____	_____
22. grutsk	trots	_____	_____
23. swier	zwaar	_____	_____
24. fier	ver	_____	_____
25. moai	mooi	_____	_____

Bynwurden (voegwoorden)

Of/oft/as

De voegwoorden *of/oft/as* worden vaak door elkaar gehaald. We gebruiken ze in het Standaardfries op de volgende manier:

of: Wordt gebruikt bij twee vergelijkende woorden of zinnen/zinsdelen.
Hy giet fuort of hy komt thús.

oft: Wordt gebruikt in vragende zinnen of bij twijfel.
Sy frege my oft ik it dwaan woe.

as: Gebruikt het Fries voor het Nederlandse als.
Do krijst iten as it tiid is, no net.

Overige voegwoorden

Zoek zondig de betekenis van de onderstaande voegwoorden op en leer ze uit je hoofd. De schrijfwijze is van belang.

en	oant	trochdat (troch't)	doe't
mar	sûnt	meidat (mei't)	no't
noch	omdat (om't)	foardat (foar't)	nei't
al	sadat	(al)hoewol't	ear't
dat	lykas (sa't)	wannear't	hoe't
wylst			

Ik weet niet hoe je dat doet.   Ik wit net hoe'tst dat dochst.

Ik huil omdat je weggaat.   Ik gûl omdatst fuortgiest.

Praktyske ynternetsiden mei oefeningen foar studinten en dosinten

Taalhelp algemien

- <https://www.taalweb.frl> wurdboeken
- <https://www.taalhelp.frl/> apps en games

Online learplatoarm

- <http://www.edufrysk.nl/> online learomjouwing (allinnich mei akount!)

Fryske boeken

- <http://www.lezenvoordelijst.nl/> boekelist neffens lêsnivo 1 o/m 5
- <http://www.afuk.frl/> websjop mei Fryske boeken

Wurdskat

- <http://www.wrts.nl/> meitsje en oefenje dyn eigen wurdliden

Grammatika

- <https://www.taalportaal.org> online grammatika fan it Frysk (yn it Ingelsk)

Skriuwfeardigens

- <https://www.youtube.com/watch?v=qpSgT7e7hBl&index=2&list=PLFF8t7hDX2iHJmhJGgHmSI2sVIAleZBV2> 'Skriuw mar Frysk' → útisfilmkes skriuwfeardigens

Wurdlist famylje

moeder	mem	vader	heit
broer	broer	zuster	suster
grootmoeder	beppe	grootvader	pake
oom	omke	tante	tante / muoike
zoon	soan	dochter	dochter
neef	neef	neef	omkesizzer / tantesizzer
(= zoon van oom of tante)		(= zoon van broer of zus)	
nicht	nicht	nicht	omkesizzer / tantesizzer
(= dochter van oom of tante)		(= dochter van broer of zus)	
ouders	heit-en-dy / mem-en-dy /	âldelju / âlden	
schoonouders	skoanâlden	zwager	sweager
schoonzuster	skoansuster	verloofde	ferloofde
kleinkind	pakesizzer / beppesizzer	halfbroer	healbroer
stiefvader	styfheit	stiefmoeder	stymem
vriendje	feint / freontsje	vriendinnetje	faam / freondintsje
weduwe	widdo	weduwenaar	widner
kind	bern	baby	poppe
peuter	pjut	kleuter	beuker
mijn broer Ype	ús Ype	mijn zoon Ype	ús Ype
jongen	jonge	meisje	famke
nageslacht	neiteam	weeskind	weesbern

Wurdlist it lichem

de holle	het gezicht	de hals	de hals
de poepert	de kont	it gesicht	het gezicht
de nekke	de nek	it gat	de kont/kontgat
it hier	het haar	de kiel	de keel
de earmtakke	de ellenboog	it kin	de kin
it liif	het lichaam	de skonk	het been
it each	het oog	de búk	de buik
de knibbel	de knie	it ear	het oor
it hert	het hart	de heup	de heup
de noas	de neus	de ier	de ader
it bil	de bil	de mûle	de mond
it skouder	de schouder	de hoksen	de knieholten
de tonge	de tong	it boarst	de borst
it anke	de enkel	it wang	de wang
de rêch	de rug	de foet	de voet
de tosk	de tand	de earm	de arm
de fûst	de vuist	de kies	de kies
de hân	de hand	de hakke	de hak
de lippe	de lip	de finger	de vinger
de tean	de teen	de wynbrau	de wenkbrauw
de tomme	de duim	de bonke	het bot

de eachteisters
de hûd
de pols

de wimpers
de huid
de pols

de neil
it burd
de snor

de nagel
de baard
de snor

Wurdlist plaknammen

Leeuwarden
Drachten
Sneek
Joure
Lemmer
Dokkum
Heerenveen
Bolsward
Franeker
Harlingen

Ljouwert
Drachten
Snits
De Jouwer
De Lemmer
Dokkum
It Hearrenfean
Boalsert
Frjentsjer
Harns

Wurdlist saaklike kommunikaasje (brief/e-mail)

administratie
directie
directeur
hoofd personeelszaken
tijdelijk hoofd
afdeling
functionaris
t.a.v. (ter attentie van)
Betreft: (boven een brief)
Geachte heer,
Geachte heer Dales,
Geachte mevrouw,
Geachte mevrouw Smit,
Geacht college,
Geacht bestuur,
Zeer geachte heer/mevrouw,
burgemeester
wethouder
Met vriendelijke groet(en),
Hoogachtend
Hierbij deel ik u mede
Hierbij vraag ik uw aandacht voor
Hierbij teken ik bezwaar aan
Hierbij solliciteer ik naar
de functie van telefoniste
de vacature voor bureauredacteur
met ingang van
ter informatie

administraasje
direksje
direkteur
haad personeelssaken
tydlik haad
ôfdieling
funksjonaris
o.f. (ornearre foar)
Underwerp:
Achte hear,
Achte hear Dales / Achte Dales,
Achte mefrou,
Achte frou Smit / Achte mefrou Smit,
Achte kolleezje,
Achte bestjoer,
Rju achte hear/mefrou,
boargemaster
wethâlder
Mei freonlike groetnis,
Mei rju achtinge,
Hjirby diel ik jo mei
Hjirby freegje ik jo omtinken foar
Hjirby tekenje ik beswier oan
Hjirby meitsje ik gading oan
de funksje fan telefoniste
de fakatuere foar buroredakteur
mei yngong fan
foar kundskip

zie bijlage
tot
minstens
maand
week
opzeggen
vantevoren
doorgeven (van informatie)
omdat
nadat
voordat
sinds
volgens
de voorwaarde
Ik ben bereid tot
overwerk
aanpakken
leiding geven
subsidie
bijstand
uitkering

sjoch taheakke
oant
op syn minst
moanne
wike
opsizze
yn it foar
trochdwaan
omdat, om't
neidat, nei't
foardat, foar't
sûnt
neffens
it betingst
Ik bin ree ta
oerwurk
trochpakken
lieding jaan
subsydzje, stipe
bystân
útkearing

Wurdlist standertsinnen (Begjannersfrysk)

Wolkom!
Kom der mar yn!
de frou en ik
ús heit/mem/pake/beppe
Jo mar earst!
Do mar earst!
Lekker sliepe!
Lekker koese!
Lekker ite!
Dat liket mar raar.
Ik bin wiis mei him/har.
Ik hâld fan him/har.
Wy ha der nocht oan!
Hoe is it dermei?
It koe wol minder.
Ik haw it wolris minder hân.
Ik ha wol better west.

Welkom!
Kom maar binnen!
mijn vrouw en ik
mijn vader/moeder/opa/oma
Gaat u voor!
Ga jij maar voor!
Welterusten!
Welterusten!
Eet smakelijk!
Dat belooft weinig goeds.
Ik hou van hem/haar.
Ik hou van hem/haar.
We hebben er zin in!
Hoe gaat het ermee?
Het gaat fantastisch!
Het is verrukkelijk!
Het gaat echt beroerd met me.

De laatste drie zinnen zijn voorbeelden van het stijlverschijnsel *understatement*, dat in Fries veel gebruikelijker is dan in het Nederlands.

